

O93, f. 9ra; V630, f. 27va; N442, f. 27ra; I83, f. 54va; VD38, f. 49vb; SG670, p. 83b; P9629, f. 2v; Bcan4, f. 51v; E97, f. 28rb; P102; BII13, f. 45vb; S105, f. 34r

5 ^aINCIPIT^b ^c EPISTOLA ALEXANDRI PAPAE AD UNIVERSOS ORTHODOXOS UBIQUE CONSTITUTOS DIRECTA DE SACERDOTIBUS^d NON VEXANDIS^e NEC^f SCRIPTIS^g AB EIS PER METUM AUT ALIQUAM FRAUDEM EXIGENDIS^h

10 ET DE PASSIONE DOMINI <I83, f. 54vb> IN CONSECRATIONE CORPORIS EIUS MISCENDA ETⁱ AQUA^j CUM SALE POPULIS BENEDICENDA ET^k DE^l FIDE SANCTAE TRINITATIS.

Bcan4: I

- 15 *P102; BII13: I Quid^m sit reicere mandatum dei et transgredi terminos antiquos patrum*
- <E97, f. 28va> [H. 1] Alexanderⁿ episcopus omnibus orthodoxis per diversas provincias Christo domino famulantibus.
- 20 Cogitantibus nobis^o metum^p divini iudicii, fratres carissimi, et post vitam hanc unumquemque, prout

5 a In P9629 sind einige Passagen des Briefes wegen Beschädigung der Handschrift nicht lesbar; diese sind im Text durch [...] gekennzeichnet | b am Rande DECRETA ALEXANDRI P9629 | c Überschrift] EPISTOLA SANCTI ALEXANDRI PAPAE QUOD NON SINT INFAMES ET CRIMINOSI AD ACCUSATIONEM SACRORUM ORDINUM ADMITTENDI ET QUE DEBEANT SUPER ALTARE OFFERRI ET DE VIRTUTE CONSECRATI SALIS ET AQUAE ET DE TRINITATIS UNITATE EXHORTATIOQUE DE SACRA SCRIPTURA VALDE NECESSARIA SG670; INCIPIUNT DECRETA ALEXANDRI PAPE P102; BII13; Überschrift fehlt S105 7 d SARDOTIBUS VD38 8 e VEXANDIS korrig. aus VAXANDIS I83 | f hec Bcan4 | g SCRIPTIS korrig. aus SCRIPTISTIS V630; scripta E97 9 h exigenda E97 12 i ET AQUA] aqua et E97 | j AQUAM I83; Bcan4 13 k ET de korrig. aus ET I83 | l DE fehlt V630 15 m Qui P102 17 n lexander S105 20 o vobis N442 | p am Rande timorem VD38

1. Alexander-Brief,20–31 Cogitantibus...delectari] Siric. ep. per divers. episc. dir. pr. (H. no. 5).

1. Alexander-Brief,20–35 Cogitantibus...confundit] **Coll. Ans. ded. X,32.**

gesserit, <O93, f. 9rb> recepturum, quidq; veniat in^r
querelam^s, <VD38, f. 50ra> tacere non licuit, sed
nobis^t loqui necessitas imperavit^u dicente propheta:
Exalta^v ut tuba vocem tuam^w, et cui omnium 25
ecclesiarum cura^x y est^z a, si^b dissimulem^c d, <SG670,
p. 84a> audiam domino^e dicente: Reiecistis^f mandatum
dei, ut traditiones vestras statuatis. Quid enim aliud
est reicere^g mandatum dei quam privato^h consilio,
iudicioⁱ humano novis rebus constituendis^j liberius 30
delectari? Unde^k et alibi scriptum est: Ne
transgrediaris^l m terminos antiquos, <S105, f. 34v>
quos posuerunt patresⁿ tui. Terminos indubitanter
transgreditur, qui statuta patrum^o <N442, f. 27rb>
post<P9629, f. 3r>ponit^p q atque confundit^r. 35

N442: De persecutoribus episcoporum

Bcan4: II

P102: BII13: II De sacerdotibus non vexandis

[H. 2] <BII13, f. 46ra> Pervenit^s namque <I83, f. 55ra>
ad conscientiam^t apostolicae sedis, quod nonnulli^u sint
tam stolidi^v ^w, qui dominica praecepta <V630, f.
27vb> et apostolorum eorumque successorum^x statuta
minime observent 40

22 q quando *I83*; *Bcan4* | r ad *I83*; *SG670*; *Bcan4*; *S105* **23** s am
Rande lacrimosam causam VD38 **24** t nobis] nobis vobis *V630*;
P9629; *E97* | u impetravit *Bcan4* **25** v Exalta ut] Exaltavit *Bcan4*;
S105 | w suam *Bcan4* **26** x cura] cura commissa *E97* | y cura est]
commissa est cura *V630* | z est] est commissa *P9629* | a est si
korr. aus est *E97* | b si fehlt *BII13* | c am *Rande* taceam *VD38* | d
dissimulem] dissimul est *P102* **27** e domino dicente] a dicente
domino *I83*; dicente domino korr. aus a dicente domino *Bcan4* ;
dicente domino *SG670*; *S105* | f reiecastis korr. aus reiecasti *O93*
29 g reiecere *S105* | h am *Rande* singulari *VD38* **30** i iudicioque
korr. aus iudicio *SG670* | j am *Rande* ordinandis *VD38* **31** k
Unde et korr. aus Unde *VD38* **32** l am *Rande* transcendas
VD38 | m transgrediaris korr. aus transgredieris *Bcan4* **33** n patris
S105 **34** o patrum korr. aus patrum est *V630* **35** p am *Rande*
comtempnit *VD38* | q postponit korr. aus pponit *V630* | r am
Rande perturbat **39** s am *Rande* z *V630*; am *Rande* drei Punkte
N442 **40** t am *Rande* cognitionem *VD38* | u nulli *BII13* **41** v am
Rande stulti *VD38* | w stolidi] stolidi quam korr. aus stolidi
BII13 **42** x successorum korr. aus successorum *BII13*

31–33 Ne...tui] Prov. XXII. 28.

39–54 Pervenit... liberasti] **Bonizo III, 39** (51: pericula et perditiones] predicationes et pericula). **39–56** Pervenit... requiram] **Coll. Ans. ded. II, 122.**

S105: Non infames persecutores episcoporum

45 et eos, de quibus dominus ait: Qui vos tangit, tangit^y
 pupillam oculi mei, non solum tangere minime
 dubitant, sed etiam persequi non formidant^z. Et licet
 nos] persequantur, quia nec nos sine illis^a, nec [illos
 sine nobis^b persequi possunt, quoniam illius sumus^c
 50 discipuli, qui^d animas^e pro fratri]bus praecepit ponere,
 tamen eis pericula et perditiones [eorum non sumus
 ausi celare, ne] prophetica, quod <SG670, p. 84b>
 absit, damnemur sententia, quaef^f ait: Si^g annuntiaveris
 iniquo^h iniqui[tatem suam, animam] tuam liberastiⁱ. Si
 55 autem non^j annuntiaveris^k ei, sanguinem eius de manu
 tua requiram.

I83; Bcan4: De violentia

VD38: Item de eadem re alexander in prima epistola ait

Bcan4: III

60 *P102; BII13: III^l De scriptis non exigendis a sacerdotibus per
 metum aut aliquam^m fraudem*

[H. 3] Estⁿ o etiam et hoc ad hanc sanctam perlatum^p

45 y tangit fehlt *P102* **47** z am Rande timent *VD38* **48** a illis
korrig. aus illos *O93*; illos *N442* **49** b nos *O93*; *N442* | c sumus
 discipuli] discipuli sumus *SG670* **50** d quia *P102* | e animas]
 animas nostras *korrig. aus* animas *Bcan4* **53** f qua *P9629* | g Si]
 Si non *korrig. aus* Si *BII13* **54** h iniquo iniquitatem suam,
 animam tuam liberasti. Si autem non annuntiaveris fehlt *BII13* | i
 liberabis *SG670*; *Bcan4*; *S105*; liberas *I83*; *VD38*; *P102*; liberabis
korrig. aus liberasti *P9629* **55** j non fehlt *VD38* | k adnuntiaveris
korrig. aus adnuntiaveris *V630* **60** l III fehlt *P102* **61** m aliquem
P102 **62** n am Rande z *V630*; am Rande drei Punkte *N442* | o
 Est *korrig. aus* Et si *V630* | p am Rande denunciatum *VD38*

45–46 Qui...mei] Zach. II. 8. **47–49** Et...possunt] cf. Fel. II. pp. 18.
50 **50** qui...ponere] I Ioh. III. 16. **53–56** Si...requiram] Ezech. III.
 19.18.

62–77 Est...voluptatibus]‡ **Coll. Ans. ded. II,170**; **Coll. trip A 4,7**
(Rubrik: Idem in epistola sua. De confessione per uim extorta; 63 hanc
 fehlt; 64 est fehlt; 74 Aliquos] Alios; 75 recludi] retrudi); **Gratian C. XV,**
q. 6, c. 1 (s. 62-314). **62–314** Est...iudicia] **Gratian C. XV, q. 6, c. 1**
(Rubrik: Alexander Papa testatur, scribens omnibus orthodoxis.
 Ministrorum confessio non sit extorta, sed spontanea; 62 et fehlt; 62 ad ...
 perlatum] perlatum ad hanc sanctam; 63 pudet] pudeo; 70 debeant
 debeant litteras scribere; 71 rerum] causarum; 74 Aliquos] Alios; 75
 recludi] retrudi; 75 ut fehlt; 76 devient fehlt; 264 Similiter ... personis] Si
 sacerdotibus vel auctoribus ecclesiae; 270 provenire] valere; 272 auctore
 domino] Deo auctore; 274 vero] enim; 275 attestante] testante; 276 enim
 fehlt; 277 fornicationes blasphemiae fehlt; 295 autem] enim; 298 vero]

q sedem, quod pudet^r s dicere, et non solum
sacerdotali, sed etiam omni christiano nomini est
inimicum, id est, quod non^{<VD38, f. 50rb>}nullos^t 65
episcopos^u vel sacerdotes^v

BII13: quod domini sacerdotes per metum nihil agant
aut metu compellunt aut^w vi^x extorquent^y aut fraude^z
decipiunt, aliquas con^{<I83, f. 55rb>}fessionis^a suae in
alteram^b c partem^d quam debeant, aut pro suarum non^e 70
requisitione^f rerum, aut, quod deterius est, alieni^g
erroris secta^h i scripturas facere et^j propriis manibus
roborare^k et coram populis recitare atque^l confiteri.
<E97, f. 28vb> <BII13, f. 46rb> Aliquos dicunt
carceribus et ergastulis^m recludi, ut saltemⁿ o his 75
territi insidiis devient^p q domini^r sacerdotes et suis
faveant^s voluptatibus.

Bcan4: IIII
P102; BII13: IIII Non licere insidiatoribus ecclesię sanctae
Christi accusare sacerdotes ad iudices publicos 80

63 q perlatum *korr. aus* perlatam *O93* | r am *Rande* turpe est
verecundum est *VD38* | s putet *P102* **65** t *interlinear* multos
VD38 **66** u epos *O93* | v *interlinear* id est prespiteros *SG670*
68 w aut vi *korr. aus* aut *N442* | x am *Rande* violentia *VD38* | y
interlinear cogunt *VD38* | z fraude *korr. aus* fraude *E97* **69** a
consensionis *SG670*; *S105* **70** b *interlinear* scilicet sectam
SG670 | c alteram] altera secta *korr. aus* altera *SG670*; altera
S105 | d partem *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | e non *fehlt I83* **71** f requisitione *korr. aus* requisione *V630* | g
alieni erroris] erroris alieni *E97* **72** h am *Rande* traditionem
doctrinam *VD38* | i sectę *N442*; sectam *VD38; P102; BII13*; sectas
Bcan4 | j et propriis manibus roborare *fehlt SG670; S105* **73** k
roborare *korr. aus* laborare *P9629* | l atque] aut que^q *P102* **75** m
am *Rande* angustis carceribus *VD38* | n *interlinear* i *SG670* | o
saltem *korr. aus* salutem *VD38; S105* **76** p *interlinear* errant
VD38 | q devenient, *interlinear* devient *BII13* | r domini sacerdotes]
sacerdotes domini *I83; SG670; Bcan4; S105* **77** s am *Rande*
consentiant *VD38*

ergo; 298 non ... talibus] in talibus non debet extorquer; 299 potius *fehlt*;
299 est enim] enim est; 301 inspector cordis] cordis inspector; 314 non ...
iudicia] iudicia non haberent; ; *Textabfolge*: 264-275 Similiter ... debet;
292f. Omnis ... est; 298-302 Confessio ... operis; 311-314 Non ... iudicia;
62-77 Est ... voluptatibus; 275-279 Confessio ... fiunt²; 295-297 Amplius
... fiunt).

- [H. 4] Relatum^t insuper est ad huius sanctae et^u
 apostolicae sedis apicem^v, cui summarum <SG670, p.
 85a> dispensationes^w x causarum et omnium negotia
 ecclesiarum ab ipso domino tradita sunt quasi^y ad
 85 caput^z ipsoque^a dicente principi apostolorum Petro: Tu
 es Petrus^b, et super hanc petram aedificabo ecclesiam
 meam,
- BII13: quod domini sacerdotes ad publicos iudices ire nullatenus
 praesumant
- 90 quod quidam aemuli^c Christi eiusque^d sanctae
 ecclesiae insidiatores, sacerdotes dei ad iudices
 <Bcan4, f. 52r> publicos^e accusare praesumant^f, cum
 magis apostolus^g christianorum causas ad ecclesias
 deferri^h et ibidem terminari praecipiat. Taliter
 95 praevericantes praevericaveruntⁱ in deum suum, et non
 oboediunt^j praecepta^k eius, de quibus dominus per

81 t am Rande z V630 | u et fehlt SG670; S105 **82** v am Rande excellentiam VD38 **83** w am Rande dispositiones VD38 | x dispensationis I83 **84** y quasi korrig. aus quas et P9629 **85** z caput korrig. aus put SG670; caput korrig. aus caput de P102 | a ipsoque] ipso quoque Bcan4 **86** b petros N442 **90** c am Rande adversarii VD38 | d eiusque] eius qui S105 **92** e publicanos I83; publicos korrig. aus publicanos, interlinear id est seculares SG670; publicos] publicos os S105 | f am Rande audeant VD38 **93** g apostolis P9629 **94** h am Rande denunciari VD38 **95** i praevericaverunt] praevericati sunt I83; VD38; SG670; Bcan4; S105 **96** j obaudient VD38; P102; BII13; oboediunt korrig. aus boediunt SG670 | k praecepsis I83; SG670; Bcan4; S105; pracepto E97

82–85 sedis...caput] sec. Innoc. I. ep. ad Fel. Nucer. pr. (H. no. 9.) et ep. ad Vict. Roth. c. 3. (H. no. 7). Cf. Iul. 11. **85–87** Tu...meam] Matth. XVI. 18. **92–94** cum...praecipiat] Ben. III. 145. (c. 9. i. f. conc. III. Carth.). Cf. Anacl. 16, Marcellini 3. **94–95** Taliter...suum] Ies. XXIV. 16.

81–87 Relatum...meam] **Coll. Ans. ded. III, 163.** **81–92** Relatum...praesumant] **Anselm v. Lucca II, 35** (s. auch 179-197). **81–96** Relatum...eius] **Coll. Ans. ded. I, 13; Bonizo IV, 52** (81 Relatum] Revelatum; 81 insuper fehlt); **Polycarpus I, 2, 3** (*Rubrik*: Alexander episcopus omnibus orthodoxis per diversas provincias Christo domino famulantibus. Cap. III; 81 insuper fehlt; 83 dispensationes] dispositiones; 85 principi – Petro fehlt); **Gratian C. XI, q. 1, c. 14** (*Rubrik*: Ante ciuilem iudicem sacerdotes non accusentur. Item Alexander omnibus orthodoxis, per diuersas prouincias Christo Domino famulantibus; 81: insuper fehlt; 83 dispensationes] dispositiones; 85 ipsoque] ipso; 85 principi ... Petro fehlt). **81–111** Relatum...nationibus] **Coll. Ans. ded. III, 44.**

prophetam Oseae loquitur dicens: Quasi vaccae
lascivientes^l m declinaverunt et dilexeruntⁿ affer<I83, f.
55va>re ignominiam^o protectoribus^p suis. Et idem:
Vae eis, quoniam recesserunt a me, vastabuntur^q, quia
praevaricati sunt in me, et ego redemir^s eos, et ipsi
locuti sunt contra me mendacia et non clamaverunt^t
<SG670, p. 85b> ad^u me in^v corde suo, sed ululabant
in cubilibus suis^w, <S105, f. 35r> super triticum et
vinum ruminabant^x y et recesserunt^z a me. <BII13, f.
46va> Ego erudivi et confortavi brachia eorum, et in^a
me cogitaverunt maliciam. Reversi sunt, ut essent
<N442, f. 27va> absque <VD38, f. 50va> iugo, facti
sunt quasi arcus dolosus^b. Abiciet^c eos^d dominus, ait
idem^e propheta, quia^f non audierunt^g eum, et erunt^h 105
vagiⁱ in nationibus.

100

VD38: De clericis vel laicis qui episcopos sive sacerdotes ad
primates vel iudices accusant priusquam eis a quibus lesi sunt
denuncient

105

Bcan4: V

P102; BII13: V Quid dominus per Oseae prophetam dicat de
clericis vel laicis qui episcopos prius vel reliquos sacerdotes
accusant ad primates et ad reliquos iudices quam auribus eorum
inculcent a quibus se lesos putant ut^l recipiant iustum^k apologiam

115

[H. 5] De^l his^m enim clericis vel laicis, qui 120

98 1 am Rande luxoriantes VD38 | m lascivientes korr. aus
laiscivientis VD38; lasciviaentes korr. aus lasciviantes Bcan4 | n
dixerunt VD38; BII13 **99** o am Rande turrido VD38 | p
protectionibus SG670; S105 **100** q vastabunt I83; Bcan4 **101** r
am Rande liberavi VD38 | s redemi korr. aus redimi O93 **102** t
declinaverunt V630; P9629; E97 **103** u ad korr. aus adversum
SG670 | v in] in toto E97 **104** w am Rande Usque hic I83
105 x am Rande delectabant VD38 | y ruminabant korr. aus
ruminabunt O93 | z recesserunt korr. aus recesserint O93;
recesserant N442 **106** a am Rande contra me VD38 **109** b
interlinear fraudulentus VD38 | c am Rande repellit VD38 | d eos
fehlt P9629 **110** e dem P102 | f qui I83; VD38; Bcan4; P102;
BII13; quia korr. aus qui SG670 | g audierunt korr. aus audierit
P102 | h erunt korr. aus erit P102 **111** i am Rande instabiles
VD38 **119** j et BII13 | k iuxtam P102; BII13 **120** l am Rande z
V630 | m his enim korr. aus his O93

97–99 Quasi...suis] Os. IV. 16. **100–109** Vae...dolosus] Os. VII.
13–16. **109–111** Abiciet...nationibus] Os. IX. 17.

episcoposⁿ vel reliquos^o sacerdotes prius tam ad
 primates eorum <V630, f. 28ra> quam ad reliquos
 accusant^p iudices, quam auribus eorum, a quibus se
 laesos^q aestimant^r s, inculcent^t, ut ab eis aut ius^u
 125 suum aut iustum^v recipient^w apologiam^x, item per
 eundem ait dominus^y prophetam^z: Audi, domus Israel,
 et^a ausculta^b, domus regis, et attendite, sacerdotes,
 quia vobiscum iudicium est, quoniam laqueus facti^c
 estis speculationum^d et <SG670, p. 86(68)a> rete^e
 130 expansum^f super Tabor, victi<I83, f. 55vb>masque
 declinastis in profundum. Et ego eruditior omnium
 vestrum. Et alibi: Omnes calefacti estis quasi
 clibanus^g, quia devoratis^h iudices vestros. Ipsi enimⁱ
 135 declinant victimas domini in profundum, qui eos
 devorant vel iniuste^j lacerant, qui domini^k oculi^l
 dicuntur.

I83; Bcan4: Qui inuste lacerant sacerdotes
 <BII13, f. 46vb> Nam si modo quisquam principis
 saecularis oculos <E97, f. 29ra> laceraret^m aut
 140 amoveretⁿ, <O93, f. 9va>

BIII13: de oculis principum

121 n episcopos *korr. aus* episcopus S105 | o reliquo I83 **123** p
 accusaent P9629 **124** q *am Rande* mala perpessos VD38 | r
interlinear putant VD38 | s estiment Bcan4 | t *interlinear*
 denuncient VD38 | u *interlinear* legem suam VD38 **125** v iusta
 I83 | w accipient SG670; S105 | x *am Rande* excusationem VD38;
interlinear id est excusationem SG670 **126** y dominus] dominus
 per VD38; dominus *korr. aus* dominus per BII13; S105 | z
 prophetam *korr. aus* proprophetam **127** a et fehlt I83; SG670;
 Bcan4; S105 | b absulta O93 **128** c facti fehlt I83; VD38; SG670;
 Bcan4; P102; BII13; S105 **129** d speculationum *korr. aus*
 speculationem O93; speculationem V630; speculationum *korr. aus*
 speculationem N442; speculationis *korr. aus* speculationem P9629;
 speculationis I83; SG670; Bcan4; S105; speculationi E97 | e recte
 I83; S105 **130** f spansum I83; Bcan4; exsponsum S105 **133** g *am Rande*
 formax VD38 | h devorasti I83; VD38; SG670; Bcan4;
 P102; BII13; S105 | i enim fehlt Bcan4 **135** j iniusto V630 | k
 domini oculi] oculi domini V630; P9629; I83; VD38; SG670;
 Bcan4; E97; P102; BII13; S105 | l *interlinear* id est sacerdotes
 SG670 **139** m laceraret *korr. aus* lacerarent S105 **140** n *am Rande*
 excuteret VD38

126–131 Audi...profundum] Os. V. 1. 2. **138–143** Nam...infamia] cf.
 Anacl. 19.

esset^o reus criminis maiestatis^p q an non? Profecto aut^r
mortis traderetur aut perpetua notaretur^t infamia^u. Si
pro saeculi potestatibus talia^v hominibus fiunt, quid^w
pro his fieri putatis^x, de quibus dominus ait: Qui vos 145
tangit, tangit pupillam oculi mei.

P9629: Non acusandos episcopos

Procul dubio hi^y, qui eos persequuntur^z et amovere^a b
nituntur^c iniuste contra apostolicam auctoritatem^d, si a 150
morte prohibentur dicente domino: Nolo mortem
<VD38, f. 50vb> peccatoris, sed ut convertatur et
vivat, perpetua tamen notantur^e f <SG670, p. 86(68)b>
infamia^g h et exilio digniⁱ iudicantur^j finitimo^k, de
quibus^l a temporibus apostolorum et infra ista
tenemus atque decreta habemus^m: Eorum accusandiⁿ 155
episco<I83, f. 56ra>pos vel testificandi in eos vocem
obstruimus, quos non humanis, sed divinis actibus
mortuos esse scimus, de quibus dominus loquitur per
eundem prophetam: Calumniam^o p patiens fractus^q est

142 o esset korr. aus esse E97 | p am Rande regalis dignitatis VD38 | q magestatis P102 | r autem VD38; aut korr. aus ut P102
143 s merito I83; Bcan4 | t interlinear deturparetur VD38 | u am Rande turpitidine vituperatione VD38 **144** v talia] tales ab V630; P9629; E97 | w quod I83 **145** x putatis korr. aus potatis O93; P9629 **148** y hii O93; I83; P9629 | z persequuntur korr. aus persequuntur SG670 | a am Rande repellere VD38 | b amovere korr. aus admovere V630; admoveri P9629; amovere korr. aus amore P102 **149** c interlinear temptant VD38 | d auctoritatem] auctoritatem et korr. aus auctoritatem SG670 **152** e interlinear signantur VD38 | f notentur korr. aus notantur SG670 **153** g interlinear turpitidine VD38 | h infamia korr. aus ininfamia SG670 | i digni korr. aus digno VD38; digni fehlt SG670 | j iudicantur] notantur non korr. aus notantur SG670 | k am Rande propinquo VD38 **154** l quibus] quibus autem korr. aus quibus SG670 **155** m habemus korr. aus habeamus SG670 | n accusandi korr. aus accusandos V630 **159** o am Rande molestiam VD38 | p Calumnia V630; I83; Bcan4 | q fractus korr. aus factus S105

145–146 Qui...mei] Zach. II. 8. **150–152** Nolo...vivat] Ezech. XXXIII. 11. **155–158** Eorum...scimus] Ben. III. 322. aut c. 28. Anglr. (1. Visig. II. 4. 7.; cf. quoque Ben. III. 440). Cf. Steph. 13, Melc. 5, Pelag. II. pp. ep. 3. **159–165** Calumniam...vinculum] Os. V. 11—13.

148–158 Procul...scimus] Coll. trip. A 4,7A (Rubrik: Item de infamia persecutorum; 148 eos] episcopos; 154 ista fehlt) **148–158** hi...scimus] **Gratian C. III, q. 4, c. 9** (Rubrik: Infames et exiles fiant qui episcopos persecuntur. Item Alexander Papa; 148 eos] episcopos; 149 si] etsi; 152 tamen] tamen procul dubio.

160 iudicio, quoniam coepit ambire^r post sordem, et ego
 quasi tinea Ephraim et^s quasi putredo domui Iuda, et
 vidit Ephraim^t languorem^u suum et Iudas vinculum
 suum <BII13, f. 47ra> et abiit Ephraim ad Assur et
 misit ad regem ultorem^v, et ipse non poterit sanare
 vos nec solvere a vobis^w vinculum. Qui^x enim
 sacrilega^y persuasione^z a persequuntur^b et lacerare
 nituntur episcopos vel eos, qui domino^c recte^d
 sacrificant, indubitanter eum^e persequuntur et
 dilaniant^f, cuius vice funguntur, unde ait dominus per
 170 Ioel prophetam: Numquid <SG670, p. 87a> ultiōnem
 redditis^g mihi? <S105, f. 35v> Et si^h ulciscimini vos
 contra me, cito, velociter reddam vicissitudinemⁱ vobis
 super caput vestrum. <P9629, f. 3v> [Et per^j Amos
 prophetam dominus inquit: Quis sapiens, et intelleget
 175 ista, intellegens^k, sciet^l haec? Quia <Bcan4, f. 52v>
 rectae viae domini, et iusti ambulabunt in eis,
 praevericatores <VD38, f. 51ra> vero cor<I83, f.
 56rb>ru<N442, f. 27vb>ent in eis. Et ipsa per se
 veritas ait: Qui vos audit, me audit, et qui vos
 180 spernit^m, me spernit.] His et a[liis fultiⁿ °
 quamplurimis dominicis praeceptis, vitantes^p hominum
 perditiones cum omnibus huius sanctae sedis, quam

160 r abire *korr. aus* ambire V630; abire N442; I83; VD38; SG670;
 P102; BII13; S105; ibire Bcan4 **161** s et quasi putredo domui
 Iuda, et vidit Ephraim *fehlt* P9629 **162** t ephraim *korr. aus*
ephaim VD38 | u langorem VD38; P9629; Bcan4 **164** v am
Rande vindicatorem VD38 **165** w vobis *korr. aus* vos BII13 | x
 Cui VD38 **166** y am *Rande* furtiva diabolica VD38 | z am *Rande*
 suggestione VD38 | a perusasione *korr. aus* persasione P9629;
 supersasione I83 | b persequuntur Bcan4 **167** c domino recte] recte
 domino P9629 | d *interlinear* alibi rite SG670 **168** e eum *korr.*
aus eo P9629 **169** f am *Rande* dilacerant affligunt VD38 **171** g
 reddidistis V630 | h sci VD38 **172** i *interlinear* retributionem
 VD38 **173** j per *korr. aus* pe VD38 **175** k intellegens] intellegens
 et *korr. aus* intellegens N442; intellegens et SG670; S105 | l sciat
 I83; VD38; Bcan4; P102; BII13 **180** m spernit me spernit *korr.*
aus spernit BII13 | n am *Rande* sustentati VD38 | o fulti *korr. aus*
 stulti BII13 **181** p vetantes V630

170–173 Numquid...vestrum] Ioel. III. 4. **174–178** Quis...eis] Os.
 XIV. 10. **179–180** Qui...spernit²] Luc. X. 16.

180–198 His...Christi] **Anselm v. Lucca II,35** (s. auch 80-91);
Polycarpus I,18,3 (*Rubrik*: Evaristus; 181 dominicis praeceptis]
 argumentis).

dominus ca]put totius ecclesiae [constituit, membris
talia fieri prohibemus^q, ne^r con<V630, f.
28rb>fundatur^s] populus domini in aeternum. Nam et 185
a praedecessoribus^t nostris inhibitum leg[imus, ut
nemo contristet^u docto]res neque accusationem
adversus eos suscipiat. <E97, f. 29rb> Ipse namque
princeps apostolorum in ordinatio[ne beati Clementis]
populum <SG670, p. 87b> instruens ait: Quicumque 190
contristaverit doctorem verita<BII13, f. 47rb>tis,
peccat in Christum et patrem omnium exacerbat^v
deum, propter quod et^w vita carebit. Et doctor
gentium inquit: Si praeoccupatus fuerit homo in
aliquo delicto, vos, qui spiritales^x estis, sustentate 195
illum in spiritu lenitatis^y, considerans te ipsum, ne et
tu tempteris. Alter alterius^z onera^a portate, et sic
adimplebitis^b legem Christi.

Bcan4: VI

P102; BII13: VI Quod omnes sanctorum patrum persecutores vel 200
dilaceratores infames sint et alieni fieri debeant a limitibus^c
ecclesiæ usque ad satisfactionem et quod non sit favendum eis
nec loquendum quos episcopus^d ab ecclesia separat

[H. 6] Has^e considerantes pietates^f et pericula vitantes
animarum una cum om<I83, f. 56va>nibus domini 205
sacerdotibus, qui nobiscum in hanc sacram
convenerunt urbem, et cum omnibus huius capitis
membris, sicut a beatis apostolis et^g a reliquis^h

184 q prohibemus *korr. aus* prohibeamus *BII13* | r ne *korr. aus*
nec *VD38*; nec *P102* **185** s confundatur *korr. aus* confundantur
P102 **186** t praedecessorebus *I83* **187** u constringat *SG670*; *S105*
192 v am *Rande* exasperat *VD38* **193** w et fehlt *V630* **195** x
spiritales *korr. aus* spiritalis *P9629* **196** y am *Rande*
mansuetudinis *VD38* **197** z alterius honora *korr. aus* alterius
VD38 | a honora *korr. aus* honora *O93* **198** b inplebitis *N442*
201 c liminibus *korr. aus* limitibus *BII13* **203** d episcopus *korr.*
aus episcopis *P102* **204** e am *Rande* drei Punkte *N442* | f
pietates *korr. aus* pietatis *V630* **208** g am *Rande* Nota utilia
I83 | h reliquis *korr. aus* reliquiis *BII13*

187–188 neque...suscipiat] Ben. III. 373. aut c. 12. (bis) Angilr. (Xysti
Pyth. s. 250). Cf. quoque Ben. II. 357. **190–192** Quicumque...Christum]
Clement, ep. I. (c. 17.) **194–198** Si...Christi] Gal. VI. 1.2.

210 sanctisⁱ patribus^j ac^k successoribus^l eorum accepimus,
 statuentes <VD38, f. 51rb> decernimus^m omnesⁿ, qui
 sanctos^o patres persequuntur aut amovere^p q vel
 dilacerare^r manifeste nituntur^s, infames^t u esse et
 alienos a^v limitibus^w x ecclesiae usque ad
 satisfactionem^y fieri,

215 *BIII3*: quod deus odit eos qui adversus patres armantur
 quia sic^z odit <SG670, p. 88a> deus^a eos, qui
 adversus patres armantur ut patrum^b invasores vel
 destructores^c, qui ideo^d infames efficiuntur^e, quia
 patres persequuntur. Quoniam^f, sig nec loqui eis^h licet,
 220 quibus doctores summi, quos episcopos vocamusⁱ,
 propter eorum scelera adversantur, quanto magis eis^j
^k, qui eos^l infestantur^m n, nec consentiendum^o est nec
 loquendum, ne^p participes eorum inveniantur

209 i sanctis patribus *corr. aus* patribus sanctis *I83* | j patribus] patribus et *P102* | k ac] et a *VD38; P102; BII13; et ac P9629* | l successoribus *O93; S105; successoribus corr. aus scribus N442; succeribus VD38* **210** m discernimus *I83* | n am *Rande* Nota *BII13* **211** o suos *BII13* | p am *Rande* repellere *VD38* | q amoveri *V630* **212** r delacerare *O93; I83; Bcan4; S105; dilacelare P9629* | s interlinear laborant *VD38* | t am *Rande* turpes *VD38* | u infames *corr. aus infamis O93* **213** v a limitibus ecclesiae usque ad satisfactionem] factionum *corr. aus* factionem *SG670*; factionem *S105* | w am *Rande* finibus *VD38* | x liminibus *corr. aus* limitibus *V630*; liminibus *P9629; E97; BII13* **214** y satisfactionem *corr. aus* satificationem *VD38* **216** z sic *corr. aus* si *BII13* | a deus eos] eos deus *SG670; Bcan4; S105* **217** b patrum *corr. aus* patres *P9629*; patrum *fehlt SG670; S105* **218** c destructores *corr. aus* destuctores *SG670* | d ideo *corr. aus* deo *VD38* | e efficiuntur *corr. aus* effiuntur *P9629*; eiciuntur *I83* **219** f Quod *V630* | g si *corr. aus* sic *VD38* | h eis licet] eis oportet *corr. aus* eis *SG670* **220** i vocamur *Bcan4* **221** j eis *corr. aus* eos *VD38; eos Bcan4* **222** k eis qui eos *corr. aus* eos *SG670* | l deos *V630* | m am *Rande* persecuntur *VD38* | n infestant *O93; SG670; E97; P102; BII13; S105* | o consentiendum *corr. aus* conscientiendum *BII13* **223** p nec *P102*

218–219 infames...persequuntur] Procli ep. ad Domn. Antioch. aut Ben. III. 374. aut c. 19. (bis) Angilr. Cf. Steph. 13, Euseb. 5, Telesf. 4, Fab. 18, Steph. 2, Iul. 12, Pelag. II. ep. 1.

210–219 statuentes...persequuntur] **Sentenzen c. 76** (216.-218: qui – destructores *fehlt*); **Anselm v. Lucca III,8** (216-218 qui – destructores *fehlt*).

sceleribus, quia non solum, qui faciunt, sed, qui
consentient^q facientibus, rei sunt.

225

Bcan4: De non favendis ab episcopos reiectis

Under^r et^s beatus princeps apostolorum Petrus in
ordinatione^t sancti^u praedecessoris^v nostri Clementis
instruens clerum et populum ait:

N442; I83: De non favendis ab episcopo reiectis

230

Si inimicus fuerit Clemens alicui pro actibus suis, vos
nolite ex<*I83*, f. 56vb>spectare, ut ipse vobis^w dicat:

VD38: De non favendis ab episcopo reiectis

Cum illo nolite amici esse, sed prudenter observeare
debetis et voluntati^x eius absque communicatione^y 235
obsecundare et avertere^z vos ab eo, cui ipsum sentitis
aversum^a b, sed nec^c loqui his, quibus ipse <*SG670*,
p. 88b> non loquitur, ut unusquisque, qui in culpa^d
est, dum cupit^e omnium vestrum amicitias ferre,
festinet citius^f <*S105*, f. 36r> reconciliare^g ei, qui 240
omnibus <*VD38*, f. 51va> praest, et per hoc redeat
ad salutem, cum oboedire cooperit monitis
praesidentis.

S105: Quibus episcopus imimicus est commune cum eis nec in
locutione debemus

245

Si vero <*O93*, f. 9vb> quis amicus fuerit^h his, quibus

225 q consentient korr. aus consentient *P9629* **227** r am Rande
z *V630* | s et fehlt *P102* **228** t ordinationem *I83* | u sancti fehlt
I83 | v praedecessoris korr. aus praedecessores *V630* **232** w
vobis korr. aus nobis *P9629* **235** x voluntati eius absque
communicatione obsecundare et fehlt *SG670*; *S105* | y
commutatione *VD38*; *P102*; *BII13* **236** z am Rande auferre
recedere *VD38* **237** a am Rande iratum contrarium *VD38* | b
adversum korr. aus aversum *N442*; adversum *VD38*; *SG670*;
Bcan4; *P102*; *BII13*; *S105* | c nec fehlt *I83* **238** d culpa korr.
aus pa *P9629* **239** e cupit korr. aus pit *P9629*; cupit korr. aus
capit **240** f citius reconciliare] citius reconciliari korr. aus citius
SG670 | g reconciliari korr. aus reconciliare *P9629*; *VD38*;
reconciliari *I83*; *SG670*; *Bcan4*; *E97*; *S105* **246** h fuerit korr.
aus fierit *SG670*

224–225 quia...sunt] Ben. III. 261. 386. (Rom. I. 32). Cf. Anacl. 19,
Telesf. 3, Pii 8, Fab. 6, Luc. 7, Iul. 10, Pelag. II. pp. ep. 1. **231–255** Si...
vastat] Clement, ep. I. (c 17. i. f. 18). Cf. Anacl. 39, Fab. 6.

ipse non loquitur, unus est <E97, f. 29va> etⁱ ipse ex
illis, qui exterminare^j dei ecclesiam <N442, f. 28ra>
volunt et, cum corpore vobiscum esse videatur^k,
250 mente et animo contra vos est,

Bcan4: De scriptis violenter extortis

et est multo nequior^l hostis^m n hic quam illi, qui^o
foris^p sunt <V630, f. 28va> et evidenter inimici sunt.
Hic^q enim per amicitiarum^r speciem, quae inimica
255 sunt, gerit^s et^t ecclesiam dispergit ac vastat^u.

P9629; S105: De scriptis vi^v extortis

I83: De scriptis violenter extortis

VD38: Abhinc

Bcan4: VII

260 *P102; BII13: VII Quod scripture extorte^w quoquo modo per
metum aut fraudem vel per vim si fuerint scripte vel roborate^q
quocumque ingenio non habeant prējudicium^x vel calumniam aut
sequestrationem*

[H. 7] <BII13, f. 47vb> Similiter^y si huiusmodi^z

247 i ex *Bcan4* **248** j exterminare dei ecclesiam] ecclesiam dei
exterminare *SG670*; ecclesiam dei exterminare *korrig.* aus
ecclesiam exterminare *S105* **249** k videatur *korrig.* aus videatur
qui *P102* **252** l am Rande malignior *VD38* | m am Rande
adversarius *VD38* | n hostis *korrig.* aus hosti *P9629* | o qui fehlt
S105 **253** p am Rande pagani *VD38* **254** q Hinc *Bcan4* | r
amicitarum *korrig.* aus amiciarum *BII13* **255** s *interlinear* agit
VD38 | t et fehlt *P102* | u *interlinear* destruit *VD38* **256** v vi fehlt
P9629 **260** w exhorte *P102*; extorte *korrig.* aus exorte *BII13*
262 x prējudicium] per iudicium *P102* **264** y am Rande z *V630*;
am Rande drei Punkte *N442* | z am Rande talibus *VD38*

264–275 Similiter...debet] **Ps.-Remedius c. 21 (Rubrik:** De scriptis vi
extortis. Ex epistola Alexandri papae omnibus orthodoxis scripta per
diversas regiones) 264: Similiter] Ait enim sic inter cetera: Similiter); **Ivo,**
Decr. V,241 (Rubrik: Omnibus episcopis. De extorta confessione
Alexander papa quintus a Petro in suorum primo decretalium; 264f:
Similiter – personis] Si sacerdotibus vel actoribus ecclesie; 268 roboratae]
laborate; 270 provenire] valere; 272 domino] Deo; vero] enim; 275-290
ipso ... tuum fehlt; 293-297 Et ... fiunt fehlt; vero] ergo; 298 non ... sed] in
talibus non extorqueri sed debet; 299 potius fehlt; 302-306 et potius ... me
fehlt; 306 Peius] Et paulo post Peius; 306 fore] esse) (306-309 Peius ...
sacerdotibus steht - in Abweichung von der Reihenfolge des
Alexander-Briefes - am Schluss des Textes; 312 deus] Dominus; 314 non
... iudicia] iudicia non haberent); **Ivo, Pan. IV,118 (Rubrik:** Evaristus
episcopis omnibus Alexander papa quintus a Petro in suorum primo
decretalium; 264f: Similiter – personis] Si sacerdotibus vel actoribus
Ecclesiae); **Gratian C. XV, q. 6, c. 1** (s. 62-314). **264–293** Similiter...
est] **Polycarpus III,21,4 (Rubrik:** Alexandri pape; 279 quantum] tantum;
283 intendit] attendit; 284-290 Inde – tuum fehlt). **264–306** Similiter...
me] **Coll. Ans. ded. II,171** (280f. omnia – quam fehlt). **264–314** si...

personis quaedam scripturae quoquomodo per metum^a
 aut fraudem aut per vim^b extortae^c fuerint^d, velut^e se
 liberare^f possent^g, quocumque ab eis conscriptae^h <I83,
 f. 57ra> vel robورatae fuerint ingenioⁱ, ad nullum eis
 <SG670, p. 89a> praeiudicium^j <Bcan4, f. 53r> aut^k
 nocumentum^l provenire censemus^m n neque ullam^o p
 eis infamiam vel calumniam aut^q a suis
 sequestrationem^r s bonis umquam auctore domino et
 sanctis apostolis eorumque successoribus^t sustinere
 permittimus. Confessio vero in talibus non compulsa^u,
 sed spontanea fieri debet^v ipso attestante, qui ait: Ex
 corde enim procedunt homicidia^w, adulteria,
 fornicationes, blasphemiae^x et cetera^y, quae sunt ad
 haec pertinentia, nec tantum attendenda^z sunt, quae
 fiunt, quantum, quo animo fiunt, quorum^a exempla, si
 omnia scribere cooperimus, ante dies <VD38, f. 270
 280

265 a am Rande timorem VD38 **266** b am Rande violentiam VD38 | c extortę korr. aus exorte N442; exorte BII13 | d fuerint korr. aus fuerunt BII13 | e am Rande quasi VD38 **267** f liberaret P102 | g possint P9629; VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105 | h scriptę VD38; P102; BII13; conscripte korr. aus scripte Bcan4 **268** i inienio P9629 **269** j am Rande condemnationem VD38 | k aut korr. aus au I83 **270** l am Rande lesionem VD38 | m am Rande censemus VD38 | n recensemus V630 | o ullam] ullam ab korr. aus ullam SG670 | p ullam eis korr. aus ullam BII13 **271** q aut korr. aus au I83; nec P9629 **272** r am Rande separationem VD38 | s sequestrationis Bcan4 **273** t successoribus korr. aus sucessoribus S105 **274** u am Rande coactam VD38 **275** v am Rande Usque hic VD38 **276** w homicida S105 **277** x blasphemia V630; P9629; I83; VD38; Bcan4; BII13 | y cera VD38 **278** z adtenda S105 **279** a am Rande Nota O93

265–270 quaedam...censemus] sec. l. Visig. II. 5. 9 tit. **275–277** Ex... blasphemiae] Matth. XV. 19.

iudicia] **Coll. trip. A 4,1** (Rubrik: Omnibus orthodoxis. De extorta confessione Alexander papa .v. a Petro in suorum primo decretalium; 264: huiusmodi personis] sacerdotibus vel auctoribus ecclesie; 268 robورatae] labore; 279 provenire] valere; 272 domino] Deo; 274 vero] enim; 275–290 ipso ... tuum fehlt; 293–297 Et ... fiunt fehlt; 298 non ... sed] non extorqueri sed debet; 299 est enim] enim est; 302–306 et ... me fehlt; 311 humano] divino; 312 deus Dominus; 314 non haberent iudicia] iudicia non haberent; 306 Peius] ET PAULO POST Peius; 306 fore] esse) (306–309 Peius ... sacerdotibus steht - in Abweichung von der Reihenfolge des Alexander-Briefes - am Schluss des Textes).

274–303 Confessio...mendacia] **Coll. trip. A 4,8** (Rubrik: Item de extorta confessione; 286 vatem fehlt; 288 et reliqua fehlt; 293 apostolus ait] ait apostolus; 297 per² fehlt). **275–279** Ex...fiunt²] ; **Gratian C. XV, q. 6, c. 1** (s. 62–314).

51vb> quam exempla deficient. Unde et illud est,
 quod dominus ad munera Abel respexit et non ad
 Cain, quia magis intendit^b ^c ad offerentis^d animum
 quam ad ea, quae offeruntur. Inde^e et dominus^f per
 285 prophetam inquit^g: Dominus scit^h cogitationes
 hominum. Et perⁱ Oseae vatem^j ait: <SG670, f. 89b>
 In gutture tuo sit tuba quasi^k aquila super domum
 domini, et reliqua. Et dominus in evangelio inquit^l:
 Tu autem, cum oraveris, intra <I83, f. 57rb> in
 290 cubiculum^m et clauso ostioⁿ ora patrem tuum.

VD38: Quod non valet confessio quae fit ex necessitate
Omnis^o p enim confessio, quae fit ex necessitate,
<BII13, f. 48ra> fides^q non est. Et apostolus ait:
Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio
 295 *fit in^r salutem. Amplius^s autem respicit deus ad*
cogitationes et spontaneas voluntates^t, quam ad actus,
qui per simplicitatem aut^u v per necessitatem fiunt^w.
Confessio^x vero non extorqueri debet in talibus^y, sed^z

283 b am Rande respicit VD38 | c attendit P102; BII13 | d offerentis korrig. aus offerendis VD38 **284** e Unde I83 | f dominus per korrig. aus dominus P102 **285** g inquit dominus scit cogitationes hominum Et per osee (osee korrig. aus see BII13) autem ait in gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum domini et reliqua Et dominus in evangelio inquit korrig. aus inquit BII13 | h scit korrig. aus sit Bcan4 **286** i per Oseae vatem] osee vates I83; SG670; S105 | j vatem fehlt V630; E97; vates I83; SG670; autem VD38; Bcan4; P102; BII13 **287** k quasi korrig. aus quasi ad V630; quali P9629 **288** l ait Bcan4 **290** m cubiculum P9629; cubiculum korrig. aus cubiculo P102 | n ostio korrig. aus osti P102 **292** o am Rande z Nota V630 | p Omnis enim korrig. aus Omnis O93 **293** q fidelis korrig. aus fides SG670 **295** r ad V630; I83; SG670; E97; S105 | s am Rande Hic BII13 **296** t voluntates korrig. aus voluptates I83 **297** u aut korrig. aus au VD38 | v aut per korrig. aus aut O93 | w fiunt korrig. aus fiant BII13 **298** x am Rande Nota E97 | y tabulis I83 | z sed potius korrig. aus sed BII13

285–286 Dominus...hominum] Ps. XCIII. 11. **287–288** In...domini] Os. VIII. 1. **289–290** Tu...tuum] Matth. VI. 6. **292–293** Omnis...est] Akten des Konzils von Chalkedon 451, ACO 2,3,1, S. 128, 16f. **294–295** Corde...salutem] Rom. X. 10.

292–293 Omnis...est] ; **Gratian C. XV, q. 6, c. 1** (s. 62-314).
294–297 Corde...fiunt] ; **Gratian C. XV, q. 6, c. 1** (s. 62-314).
298–302 Confessio...operis] ; **Gratian C. XV, q. 6, c. 1** (s. 62-314).

potius sponte profiteri^a. Pessimum^b est enim de
suspicio aut extorta^{c d} confessione quemquam
iudicare, cum magis inspector cordis sit dominus^e
quam operis, et potius requirit^f cogitationes puras^g et
voluntates bonas quam^h labia mendacia. Unde et
dominus per prophetam loquens <SG670, p. 90a> ait:
Populus isteⁱ labiis me honorat, cor^j autem <P9629, f.
4r> [eorum longe est a me. Peius^k malum fore^l
<VD38, f. 52ra> non aestimo quam christianos^m
<E97, f. 29vb> suis invidere sacerdotibus. Novit
enimⁿ o dominus, qui sunt eius^p.

300

305

Bcan4; I83: De accusatoribus episcoporum 310

Non^q potest autem humano condemnari <S105, f.
36v> examine, quem deus suo reservavit^r iudicio. Si^s
omnia namque in hoc saeculo vindicata^t essent, locum
divina non haberent iudicia.

315

VD38: De accusatoribus episcoporum

Bcan4: VIII

P102; BII13: VIII De accusatoribus episcoporum

[H. 8] Quod autem ad alios iudices prius non de<I83, f.

299 a proferri *I83; SG670; Bcan4; S105* | b am Rande Nota V630;
I83 300 c am Rande coacta *VD38* | d extorta korr. aus exorta
N442 **301** e deus *I83* **302** f requirat *SG670; E97; S105*; requirit
korr. aus requerit *BII13* | g am Rande mundas *VD38* **303** h am
Rande unleserliche Rubrik *BII13* **305** i hic *I83; SG670; Bcan4;*
S105 | j cor autem] autem cor *P9629* **306** k am Rande Nota
BII13 | l ferre *N442; I83; fere VD38; BII13; facere E97* **307** m
christianis *O93; N442; V630* **309** n enim fehlt *I83* | o enim
dominus korr. aus dominus enim *SG670* | p eius fehlt *P102*
311 q am Rande Nota *V630; I83; am Rande drei Punkte N442*
312 r reservabit *SG670; S105* | s am Rande HŠ *O93* **313** t
vindicanda *E97*

299–301 Pessimum... iudicare] sec. Ben. III. 259. 464. (Isid. syn. lib. II. no. 85). **305–306** Populus...me] Ies. XXIX. 13. **311–312** Non... iudicio] Isid. syn. lib. II. no. 86. aut Ben. III. 259. 373. aut c. 12. (bis) Angilr. (c 51. ibid.). Cf. Eleuth. 5, Vict. 6, Fab. 17, Sixt. II. pp. 7, Euseb. 8, Iul. 19. **312–314** Si...iudicia] Ennod. ep. II. 19. (p. 65). Cf. Anacl. 6. **318–334** Quod...vobis] Ben. add. III. 22. (c. 17. conc. V. Aurel). Cf. Steph. 6, Fel. II. pp. 3.

306–308 Peius...sacerdotibus] **Gratian C. VI, q. 1, c. 11 dict. p** (307 existimo] aestimo). **311–314** Non...iudicia] **Sentenzen c. 77; Anselm v. Lucca III,38; Gratian C. XV, q. 6, c. 1** (s. 62-314). **318–333** Quod...contemptores] **Coll. Ans. ded. III,46.**

57va>beant quam^u ad se^v sacerdotes vel actores
 320 ecclesiae accusare^w, ita a tem<N442, f. 28rb>pore^x
 aposto]lorum et infra observatum et definitum
 [invenimus.

P9629; S105: Querelam contra episcopum vel actorem ecclesie
 325 Si^y quis^z erga^a episcopum vel actores ecclesiae
 <V630, f. 28vb> quamlibet] querelam^b habere iustum^c
 crediderit, non prius primates aut alios adeat^d [iudices,
 <BII13, f. 48rb> quam ipsos, a quibus se lae]sum^e
 aestimat, conveniat familiariter, non semel, sed
 saepissime, ut^f ab eis^g aut suam iustitiam aut^h [iustumⁱ
 330 accipiat] <SG670, p. 90b> excusationem. Si autem
 secus^k egerit, ab ipsis et ab aliis^l communione
 privetur tamquam apostolorum patrumque aliorum

319 u am Rande unleserliche Rubrik BII13 | v se fehlt V630; E97

320 w accusari korr. aus accusare SG670; accusari E97 | x
 temporibus VD38; P102; BII13 **324** y am Rande z V630 | z quis]
 quis se korr. aus quis SG670 | a erga korr. aus ergo S105 **325** b
 querelam] querelam se korr. aus querelam E97 | c iustum korr.
 aus iustum V630; SG670 ; iustum N442; Bcan4; E97; P102; BII13
326 d am Rande petat vadat VD38 **327** e lęsam S105 **329** f am
 Rande Nota BII13 | g eis korr. aus eos V630 | h aut iustum fehlt
 V630; SG670; S105 | i iustum I83 **330** j accipiat] accipiat aut korr.
 aus accipiat V630; accipiat aut SG670; S105 **331** k am Rande
 aliter VD38 | l aliorum SG670

324–330 Si...excusationem] **Ps.-Remedius c. 22** (*Rubrik*: De querela
 contra episcopum vel actorem ecclesiae. Ex eadem epistola; 329f. aut
 iustum accipiat excusationem] accipiat aut excusationem; 332 patrumque
 aliorum] aliorumque patrum; 333 contemptores] contemptor); **Burchard**
I,132; Sentenzen c. 71; Anselm v. Lucca III,81; Ivo, Decr. V,242
(*Rubrik*: Quo ordine adeundi sunt primates vel alii iudices; 325 habere
iustum] iustum habere; 328 aestimat] existimat; 329f. aut ... accipiat]
accipiat aut; 333 contemptores] contemptor); **Ivo, Pan. IV,35** (*Rubrik*: In
decr' Alexandri, cap. i Alexander apostolice ecclesie episcopus omnibus
orthodoxis; 324 ecclesiae] ecclesie se; 329 iustum *fehlt*; 333
contemptores] contemptor); **Gratian C. II, q. 7, c. 16** (*Rubrik*:
Communione priuetur, qui primati aduersus episcopum conqueritur prius,
quam eum familiariter conuenerit. Item Alexander; 325 habere iustum]
iustum se habere; 328 aestimat] existimat; 328 conveniat familiariter]
familiariter conveniat; 329f. aut² ... accipiat] accipiat aut; 333
contemptores] contemptor). **324–333** Si...contemptores] **Coll. trip. A**
4,2 (*Rubrik*: Quo ordine adeundi sunt primates uel alii iudices; 325 habere
iustum] iustum se habere; 328 aestimat] existimat; 329f. aut² ... accipiat]
accipiat aut; 333 contemptores] contemptor); **Polycarpus VI,1,4** (*Rubrik*:
Alexander papa; 324 quis] quis laicus; 325 quamlibet] quamlibet se; 325
iustum *fehlt*; 328 aestimat] existimat; 329f. aut² ... accipiat] accipiat aut;
333 contemptores] contemptor).

contemptores^m, de quibusⁿ ait propheta: Erunt quasi non sint^o, et peribunt viri^p, qui contradicunt vobis.

N442: De commixtione corporis et sanguinis domini

335

VD38: De commixtione corporis domini

Bcan4: VIII

P102; BII13: VIII De passione domini in consecratione corporis eius miscenda et aqua cum sale populis benedicenda

[H. 9] In^q sacramentorum quoque^r oblationibus, quae inter missarum solemnia^s domino offeruntur^t, passio domini miscenda est, ut eius^u, cuius corpus et sanguis conficitur, passio celebretur ita,

340

S105: Nihil praeter^v panem et vinum aqua mixtum ad altare offerendum

345

ut repulsis op*<*VD38, f. 52rb*>*nionibus^w superstitionum panis tantum et vinum aqua permixtum^x in sacrificio offerantur.

P9629: Nihil praeter panem et vinum aqua^y mixtum ad altare offerendum

350

333 m contemptor *korrig. aus* contemptores *V630*; contemptor *VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13 | n* qualibet *korrig. aus* quibus *SG670* **334** o sint *korrig. aus* sunt *P9629*; sint *korrig. aus* sint p *S105 | p* viri *korrig. aus* viri hi *P102* **340** q *am Rande F O93; am Rande Nota V630; E97; am Rande drei Punkte N442 | r* quoque *korrig. aus* quo *V630* **341** s solennia *E97 | t* offeruntur *korrig. aus* offerentur *P102* **342** u eius cuius] ei cui *P9629* **344** v propter **346** w obopinionibus *korrig. aus* obopinionis *P102* **348** x promixtum *P102* **349** y aquam *P9629*

340–348 In...offerantur] sec. vit. Alex. c. 2. in libr. pontif.

340–355 In...legitur] **Sentenzen c. 205** (341-347: passio – superstitionum *fehlt*; 351f.: enim – docet *fehlt*); **Anselm v. Lucca IX,1** (341-347: passio – superstitionum *fehlt*; 351f.: enim – docet *fehlt*; 354: quia utrumque *fehlt*); **Polycarpus III,9,8** (*Rubrik*: Alexander urbis Rome episcopus orthodoxis omnibus; 340 quoque *fehlt*; 341-347: passio – superstitionum *fehlt*; 351 debet enim] enim debet; 351f.: ut – docet *fehlt*; 354 sua in passione] in passione sua; 355 profluxisse] perfluxisse); **Gratian D. II de cons. c. 1** (*Rubrik*: Panis, et uinum, et aqua in sacramentis sunt offerenda. Alexander, Urbis Romae Episcopus, omnibus orthodoxis; 340 quoque *fehlt*; 341-347: passio ... superstitionum *fehlt*; 351 debet enim] enim debet; 351f.: ut ... docet *fehlt*; 354 sua in passione] in passione sua). **340–381** In...debet] **Burchard V,5; Ivo, Decr. II,15** (*Rubrik*: De Passione Domini in consecratione corporis miscenda. Ex decretis Alexandri pape, cap. 5; 342: eius ... corpus] ubi corpus eius; 348 permixtum] mistum; 354sua in] in sua; 359 enim *fehlt*; 361 dedit] deditque; 363 fundetur] effundetur; 376 haec *fehlt*; 378f. sumenda ... veneranda] consumanda).

Non debet enim, ut a patribus accepimus et ipsa ratio docet, in calice^z domini aut vinum^a solum aut a<I83, f. 57vb>qua^b sola offerri, sed^c utrumque permixtum, quia utrumque ex latere eius sua^d in passione

355 profluxisse legitur. Ipsa vero^e veritas nos instruit calicem et panem in sacramento offerre^f, quando ait: Accepit <Bcan4, f. 53v> Iesus <SG670, p. 91a> panem et benedixit deditque discipulis suis dicens: Accipite^g et manducate^h, hoc est enimⁱ corpus meum, 360 quod^j pro vobis tradetur. Similiter, postquam cenavit, accepit calicem, <BII13, f. 48va> dedit discipulis suis dicens^k: Accipite et bibite ex^l eo omnes, quia hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis fundetur^m in remissionemⁿ peccatorum.

365 P9629; S105: Crimina oblatione^p delenda

Crimina enim atque peccata oblatis his domino sacrificiis delentur,

BII13: quod peccata dimitantur in consecratione corporis et

352 z calice domini *korr. aus* calice SG670 | a vinum *korr. aus* unum P9629; P102 **353** b aqua sola offerri] aquam solam offerre VD38; P102; BII13 | c sed utrumque permixtum, quia utrumque ex latere eius sua in passione profluxisse legitur. Ipsa vero veritas nos instruit calicem et panem in sacramento offerre *fehlt* BII13 **354** d sua in] in sua SG670; S105 **355** e vero] vero vero SG670 **356** f offerre *korr. aus* offerire I83 **359** g Accepite P9629 | h manducate] manducate ex eo omnes P9629 | i enim *fehlt* I83; SG670; Bcan4; S105; enim] enim enim BII13 **360** j quod pro vobis tradetur *fehlt* SG670; S105 **362** k dicens] dicens accipite et bibite *korr. aus* dicens P9629 | l ex *fehlt* I83 m ex eo omnes *fehlt* P9629 **363** n tradetur I83 **364** o remissione I83; Bcan4 **365** p oblationis S105

357–364 Accepit...peccatorum] Matth. XXVI. 26—28.
366–367 Crimina...delentur] c. 1. conc. III. Bracar.

351–355 Non...legitur] **Coll. trip. A 4,3** (*Rubrik*: Quod debeat aqua misceri cum uino in calice; 351 enim *fehlt*; 355 profluxisse] perfluxisse).

351–381 Non...debet] **Ps.-Remedium c. 23** (Nihil praeter panem et vinum aqua mixtum ad altare offerendum. Ex eadem epistola Alexandri successoris Evaristi papae; 354 sua in] in sua; 355 legitimus] dicitur; 356 et *fehlt*; 359 373 enim *fehlt*; fundetur] 363 effundetur; 378 sumenda] consumenda). **351–399** Non...defendit] **Ivo, Decr. II,68** (*Rubrik*: Alexander papa quintus a Petro in suorum primo decretalium. Quod debeat aqua

misceri cum vino in calice; 351: enim *fehlt*; 354 sua in] in sua; 355-374: Ipsa ... ingentia *fehlt*; vor 384 Aquam *Rubrik*: De conspersione salis et aque; 384 enim *fehlt*; 395f. rerum ... humanarum] aufert humanarum rerum).

sanguinis christi

idcirco et passio eius in^q his commemoranda est, qua^r 370
 redempti sumus, et saepius recitanda atque <O93, f.
 10ra> haec domino offerenda. Talibus hostiis
 delectabitur^s et placabitur dominus et peccata dimittit^t
 ingentia^u. Nihil enim in sacrificiis maius esse potest
 quam corpus et sanguis Christi, nec ulla oblatio 375
 <E97, f. 30ra> hac^v w potior^x est, sed haec^y omnes^z
 praecellit. <VD38, f. 52va> Quae pura conscientia
 domino offerenda est^a et pura mente sumenda^b c atque
 ab omnibus vene<I83, f. 58ra>randa^d. Et sicut potior
 est ceteris, ita potius ex<SG670, p. 91b>colie et 380
 venerari debet.

P9629; S105: Aqua sancta spargenda^f
 SG670: Nota Alexandrum hoc primo fecisse
 Aquam^g h enim saleⁱ con<S105, f. 37r>spersam^j
 populis benedicimus, ut^k ea cuncti aspersi^l 385

370 q in korr. aus i BII13 | r quare S105 **373** s delectabit S105
 t dimittet E97 **374** u ingentia korr. aus indigentia VD38;
 indigentia P102; BII13 **376** v haec VD38 | w hac potior est] hanc potionem P9629 | x am Rande maior et melior VD38 | y haec korr. aus hae V630; hae I83 | z omnis P9629 **378** a est fehlt P9629 | b am Rande comedenda VD38 | c consumanda I83; consumanda VD38; P102; BII13; consumanda SG670; Bcan4; S105 **379** d veneranda korr. aus neranda P9629 **380** e am Rande diligi VD38 **382** f spergenda P9629 **384** g am Rande z V630; am Rande drei Punkte N442; am Rande Nota E97 | h Aqua O93 | i salem I83 | j conspersa Bcan4 **385** k et I83 | l aspersi O93

371–373 atque...delectabitur] Hebr. XIII. 16.

374–381 Nihil...debet] Coll. trip. A 4,4 (Rubrik: Quod eucharistia omnes hostias precellat); Coll. trip. A 4,8B (Rubrik: Item; 376 hac ... est] est hac potior); Coll. trip. A 12,1A (Rubrik: Item nullum sacrificium maius eucharistia); Gratian D. II de cons. c. 8 (Rubrik: Nulla oblatio corpori et sanguini Christi comparari ualet. Item Alexander Papa V. a Petro; 374: enim fehlt). **384–393** Aquam...mundat] Sentenzen c. 211; Polycarpus III,16,28 (Rubrik: Alexander urbis Rome episcopus orthodoxis; 384 enim fehlt; 391 aspersa] conspersa). **384–399** Aquam...defendit] Ps.-Remedius c. 24 (Rubrik: De aqua sancta spargenda. Ex eadem epistola; 386: ac purifcentur fehlt; 390 cinis] firmitas; 391f. sale ... sacrata] quae sane ... sacrata est; 395 sacratus] sacrata; 395 sterilitatem] sterilitatem aqua sancta; 395 rerum] rerum et); Regino I, 213 (386: ac purifcentur fehlt); Burchard II,53 (386: ac purifcentur fehlt); Coll. trip. A 4,5 (Rubrik: De conspersione salis et aquae; 384 enim fehlt); Gratian D. II de cons. c. 20 (Rubrik: Quare sit institutum, ut aqua sale conspersa sanctificetur. Item Alexander Papa V. a Petro; 384: enim fehlt).

sanctificentur ac^m purificantur, quod et omnibusⁿ
sacerdotibus faciendum esse mandamus.

VD38: De aqua sanctificata

BII13: de aspersione cineris vitule

- 390 Nam si^o cinis^p vitulae aspersus populum sanctificabat^q
atque mundabat, multo magis aqua^r sale aspersa
divinisque precibus sacrata populum sanctificat <N442,
f. 28va> atque mundat. Et, si sale asperso^s per
Eliseum prophetam sterilitas^t aquae sanata est, quanto
395 magis divinis precibus sacratus^u sterilitatem^v rerum^w
aufert^x humanarum et coinquinatos^y ^z sanctificat et
purgat, et cetera^a bona multiplicat, et insi<BII13, f.
48vb>dias diaboli avertit^b, et^c a^d fantasmatis^e versutiis^f
hominem defendit? Nam sig^g tactione^h fimbriae
400 vestimentiⁱ salvatoris^j salvatos infirmos non dubitamus,
quanto magis virtute sacrorum^k eius verborum
divinitus <V630, f. 29ra> sacrantur elementa, <SG670,
p. 92a> quibus sanitatem corporis et animae humana^l
percipit fragilitas. His ergo^m et aliis instructi
405 documen<I83, f. 58rb>tis votaⁿ <VD38, f. 52vb>
singulorum^o domini sacerdotes respicite et virtute
spiritus sancti divinis precibus per ministerium^p vobis

386 m ac purificantur fehlt SG670; S105 | n omnibus sacerdotibus korrig. aus omnibus S105 **390** o si fehlt VD38 | p firmus I83; SG670; Bcan4; S105 | q sanctificabat korrig. aus sanctificabant P102 **391** r aqua] aqua que SG670; S105 **393** s aspersa I83; Bcan4 **394** t sterilitas korrig. aus sterelitas V630; sterelitas VD38 **395** u sacrata korrig. aus sacratus P9629; sacrata SG670; S105 | v sterilitatem korrig. aus sterelitatem V630; sterelitatem P9629; sterilitatem] sterilitatem aqua sancta SG670; S105 | w rerum korrig. aus rerum et SG670; rerum] rerum et **396** x aufert korrig. aus affert V630; offert P9629; aut fert I83 | y am Rande sordidos VD38 | z coinquinatos korrig. aus coninquinatis V630; quoquinatos VD38; P9629; P102 **397** a cetera] cetera multa Bcan4 **398** b am Rande repellit VD38 | c et a korrig. aus et E97 | d a fehlt O93; V630 e phantasmatum I83; Bcan4; E97 | f am Rande calliditatibus VD38 **399** g si tactione korrig. aus sit actione VD38 | h actione Bcan4 **400** i vestimenti korrig. aus vestimenta V630 | j salvatores I83 **401** k sacrorum korrig. aus sacrorumque BII13 **403** l humana korrig. aus humane P9629 **404** m eringo I83 **405** n am Rande devotiones voluntates VD38 **406** o singulorum] singulorum vos korrig. aus singulorum SG670 **407** p ministerium korrig. aus misterium N442

divinitus collatum^q perficere certate^r. Elementa quoque,
 tam ea, quae praediximus, quam^s cetera^t divinis^u apta
 usibus^v et humanis^w necessaria infirmitatibus sacrate^x 410
^y, infirmos curate^z et cetera, quae vobis^a pertinent^b,
 diligenter perficite^c. Ipse enim salvator tribuendo nobis
 exemplum discipulis ait^d suis: In nomine meo
 daemonia eicite, infirmos curate, aegros sanate^e,
 leprosos mundate, et cetera. Super infirmos etiam 415
 manus^f inponite, et bene habebunt.

V630: De trinitate et unitate

P9629; S105: Quod deus unus sit et trinus

VD38: Hic de fide sanctae trinitatis loquitur

Bcan4: De trinitate X

420

P102; BII13: X^g De fide sanctae trinitatis

[H. 10] Fidem^h quoque sanctae trinitatis sic docendam a
 patribus accepimus, vobisque tradendam subditisⁱ
 destinamus. Isaias namque propheta ait: Vidi^j <SG670,
 p. 92b> dominum Sabaoth sedentem super thronum 425
 excelsum^k, et seraphim stabant in circuitu eius, sex
 alae uni et sex alae <BII13, f. 49ra> alteri, duabus^l
 velabant^m faciem, duabusⁿ autem velabant^o pedes et

408 q am Rande donatum VD38 | r certate korr. aus certare SG670; certate korr. aus certatum BII13 **409** s quae korr. aus quam V630 | t cetera korr. aus etera V630 | u cetera divinis apta usibus et humanis necessaria infirmitatibus sacrate infirmos curate et cetera korr. aus cetera V630 **410** v am Rande utilitatibus VD38 w humanis korr. aus humanas P9629 | x sacrata korr. aus sacrate P9629; sacrata et SG670; S105 **411** y sacrata infirmos curate] sacrata et infirmos curant SG670; sacrata infirmos curate korr. aus sacrate P102 | z curant SG670; S105 | a vobis] ad vos V630; ad vos korr. aus vobis SG670 | b pertinent fehlt I83 **412** c perficiunt SG670; S105 **413** d ait suis] suis ait V630 **414** e curate VD38 **416** f mo O93 **421** g X fehlt P102 **422** h am Rande k SG670 **423** i subditus BII13 **424** j Vidi korr. aus Vide P102 **426** k excelsum korr. aus exelsum Bcan4 **427** l duabus velabant faciem fehlt SG670 **428** m valebant P9629 | n duabus autem velabant pedes et duabus volabant fehlt V630 | o velabant korr. aus velebant S105

413–416 In...habebunt] Marc. XVI. 17. 18. **422–536** Fidem...potestis]
 Idacii Clari lib. adv. Varimad. **424–533** Vidi...sancti] cf. Bened. I. pp.
 ep.

duabus volabant^p q et clamabant^r ads alterutrum^t u
 430 dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus
 Sabaoth. Si trinitas non est, qua*<I83, f. 58va>*re
 tertio^v *<E97, f. 30rb>* sanctus dixerunt? Aut si unitas
 non est, quare sub trina repetitione^w unum *<VD38, f.*
 53ra*>* deum ac dominum intimarunt^x? Si trinitas non
 435 est, cur^y in Geneseos^z dicitur: Dixit deus^a, fecit deus^b
 et benedixit deus? Si unitas non est, quare tertio
 dixit^c deus, et deos^d plurali^e numero^f commendavit? Si
 trinitas non est, quare^g in Exodo^h dictum est tertio:
 domine, domine, domine miseratori et misericors? Si
 440 unitas^j non est, quare dum tertio domine^k diceret^l,
<P9629, f. 4v> [postea miseratori^m *<Bcan4, f. 54r>*
 singulariter dicitⁿ, et non miseratores, ut plures
 ostenderet, intimavit? Si trinitas non est, cur
 A]braham [ad ilicem^o Mambrae sedens tribusque^p
 445 occurrens *<S105, f. 37v>* uni^q domine dixit, et non,
 ut viderat^r, tribus *<SG670, f. 93a>* salutationis^s t
 obsequium^u] reddidit? [Si trinitas non est, quare^v cum
 Moysi deus Abraham^w et^x deus Isaac^y et deus Iacob,

429 p am Rande cooperiebant VD38 | q velabant VD38; P102 | r
 clamabant alter korr. aus clamabant Bcan4 | s ad
 alterutrum] alter ad alterum VD38; BII13 | t alterum E97 | u
 alterutrum dicentes] alterum dicentes korr. aus alterum P102
432 v tertio korr. aus ter Bcan4 **433** w repetitione korr. aus
 repetitione VD38 **434** x intimarunt korr. aus intimarent N442 **435** y
 cur in Geneseos dicitur: Dixit deus, fecit deus et benedixit deus?
 Si unitas non est fehlt SG670; S105 | z genesis I83; genesi Bcan4
 a dominus P9629 | b deus et korr. aus deus O93 **437** c dixit
 fehlt I83 | d deos plurali numero non] non deos plurali numero
 korr. aus deos plurali numero Bcan4 | e plurali korr. aus pluraliter
 I83 | f numero] numero non V630; VD38; SG670; Bcan4; E97;
 P102; BII13; S105 **438** g quare in exodo korr. aus quare BII13
 h exedo VD38 **439** i miseratori et korr. aus misericors P9629
440 j unitas non est korr. aus unitas P9629 | k domino P9629 | l
 diceret korr. aus diceret et V630 **441** m miseratori] miseratori et
 misericors SG670; S105 **442** n dici Bcan4 **444** o am Rande
 quercum VD38 | p vel I83; SG670; Bcan4; S105 **445** q uno O93;
 uni korr. aus uno V630; uno, interlinear vel i E97 **446** r viderat
 korr. aus viderant S105 | s salutationis korr. aus salutationes I83
 t salutationis obsequium] obsequium salutationis SG670 **447** u
 am Rande servitium VD38 | v quia O93; N442; I83; quare fehlt
 SG670; S105; qua re korr. aus quia re Bcan4 **448** w abraham
 et korr. aus abraham Bcan4 | x et fehlt SG670; S105 | y ysaac et
 deus korr. aus ysaac P102

tertio diceretur^z unitatem] ostendens, hoc <N442, f.
 28vb> mihi [nomen est, dixit^a, et^b non, haec sunt 450
 nostra nomina, designavit? Si] trinitas^c non est, quare
 David tertio dixit: Benedicat nos deus, deus noster,
 bene[dicat nos deus? Si unitas^d non est, quare, cum]
 deum tertio nominasset^e, benedicat^f dixit, et non
 benedicant adiunxit? Si trini<I83, f. 58vb>tas [non 455
 est, cur Isaias] denuo^g dicit: Dominus deus^h Sabaoth,
 <BII13, f. 49rb> deusⁱ Israel, qui sedes super
 cherubim? Si unitas non est, <VD38, f. 53rb> quare
 qui sedes^j dixit et non qui sedetis adstruxit^k? Si
 trinitas^l non est, quare in^m Regnorum libro dicitur: 460
 Dominusⁿ, deus^o omnipotens^p, deus^q Israel, sermones
 tui fideles^r sint^s? Si unitas non est, quare tui^t dicitur
 et non vestri potius intimatur? Si trinitas non est, cur
 in psalmo^u quinquagesimo^v octavo^w cantatur: Domine^x
 virtutum, deus^y Israel, intende ad visitan <SG670, f. 465
 93b>das^z omnes gentes? <V630, f. 29rb> Si unitas
 non est, quare intende posuit et non intendite, ut^a
 praedicatus^b est, intimavit^c? Si trinitas non est, quare
 in Apocalypsi^d tertio dicit^e: Sanctus^f dominus deus

449 z diceret V630; E97; diceretur] diceretur cur SG670; S105

450 a dixit et korr. aus dixit SG670; dixi Bcan4 | b et fehlt N442; I83; VD38; Bcan4; P102; BII13; S105 **451** c trinitas korr. aus trinita I83 **453** d trinitas P102 **454** e nominasset korr. aus

nominans sed V630 | f benedicat] benedicat et VD38 **456** g denuo] de uno P102; BII13 | h deus fehlt SG670; S105 **457** i rex P9629

459 j sedis O93; sedes korr. aus sedis N442 | k adiunxit VD38; P102; BII13; adiunxit korr. aus asstruxit Bcan4 **460** l unitas V630

m in Regnorum fehlt, am Rande R V630 **461** n Domine P9629; VD38; P102; BII13 | o deus fehlt V630 | p omnipotens]

omnipotens dominus SG670; omnipotens domine S105 | q rex V630; P9629; E97 **462** r fideles korr. aus fidelis P9629; fideles

korr. aus fidele I83 | s sunt V630; SG670; S105 | t tui korr. aus tu SG670; tu korr. aus tui S105 **464** u spł S105 | v

quinquagesimo octavo] LVIII I83; SG670; Bcan4; quinquagesimo nono korr. aus quinquagesimo P102; LVIII korr. aus LXVIII S105

w nono VD38; BII13 | x Domine] Domine deus V630; SG670; E97; P102; BII13; S105; Domine deus korr. aus Domine Bcan4

465 y deus fehlt P9629 **466** z visitantas VD38 **467** a ut praedicatus est fehlt SG670; S105 **468** b praedictum VD38; E97; P102; BII13 | c intimavit korr. aus intimavi VD38 **469** d apocalipsi korr. aus pocalipsi P9629 | e dixit V630; P9629; VD38;

E97 | f Sanctus] sanctus sanctus SG670; Sanctus korr. aus Ss P102

470 omnipotens, qui est et qui erat^g? Si unitas non^h est,
 quare non qui sunt etⁱ j qui erant^k pluraliter^l
 designatur? Si trinitas non est^m, quareⁿ in
 Deuteronomio^o dictum est: Dominus^p deus tuus
 misericors^q est^r et audiet vocem tuam? Si unitas non
 475 est, quare audiet posuit, et non audient intimavit? Si
 trinitas non est, quare in^s Iesu Nave^t dicitur^u libro:
 Dominus^v deus deorum^w? Si^x unitas non^y est, quare
 est dixit, et non sunt <I83, f. 59ra> more^z locutionis^a
 b <E97, f. 30va> induxit^c? Si trinitas non est, quare
 480 Elias <O93, f. 10rb> orando^d: Domine, domine^e deus
 Israel ostende, quia tu es deus meus dixit? Si unitas
 non est, quare ostende et non ostendite posuit? Si
 trinitas non est, cur Mardocheus orando^f: Domine,
 domine, deus <VD38, f. 53va> <BII13, f. 49va>
 485 omnipotens^g, omnia in potestate^h tuaⁱ sunt, dixit? Si
 unitas non est, quare in tua posuit et non in vestra
 signaverit^j? Si trini<SG670, f. 94a>tas non est, cur
 etiam Judith^k orando dixit: Domine, domine, deus^l

470 g erat] erat et qui venturus est *korr. aus* erat VD38 | h non
 est *korr. aus* non P9629 471 i aut VD38; P102; BII13 | j et qui
 erant] et non qui erat V630 | k erat V630; erunt *Bcan4* | l pluraliter
korr. aus plurater VD38 472 m est quare *korr. aus* est N442 | n
 quare in Deuteronomio dictum est *fehlt SG670; S105* 473 o
 deuteronomio *korr aus* denuteronomio VD38; deuteronomio *korr.*
aus deuteronomio BII13 | p Domine P9629 474 q misericor
Bcan4 | r est] est cur dictum est *korr. aus* est SG670 476 s in
 Iesu Nave dicitur] dicitur in hyesu libro S105 | t Nave *fehlt I83;*
SG670; Bcan4; S105 | u dicitur libro] libro dicitur E97 477 v
 Dominus *fehlt I83; Bcan4; deus SG670; S105* | w doerum P9629;
 eorum VD38; P102; BII13; deorum] eorum est V630; SG670; S105
 x Si unitas non est, quare est dixit, et *fehlt O93* | y non est *fehlt*
 VD38; P102; BII13 478 z morem O93; N442; P9629; more *korr.*
aus maiore V630 | a am Rande vel locutionem V630 479 b
 lucutionis S105 | c inducit *korr. aus* indicit P9629 480 d
 adorando I83; SG670; S105; orando *korr. aus* adorando *Bcan4* | e
 domine *fehlt P102* 483 f orando] orando dixit *korr. aus* orando
Bcan4 485 g omnipotens, omnia in potestate tua sunt, dixit? Si
 unitas non est, quare in tua posuit et non in vestra signaverit?
 Si trinitas non est, cur etiam Judith orando dixit: Domine,
 domine, deus *fehlt Bcan4* | h potestate tua *korr. aus* potestate
 P9629; P102 | i tua sunt *korr. aus* tua V630 487 j signavit *korr.*
aus signaverit V630; significavit SG670; S105; signavit E97 488 k
 vidit BII13 | l deus] deus omnipotens SG670; S105

omnium^m virtutum, respice in orationem meam?

BII13: quod peccata dimitantur in consecratione corporis et 490
sanguinis christi

Siⁿ unitas non est, quare^o respice et non respicite
designavit? Si trinitas non est, quare in Hieremia
dicitur: Dominus^p deus vester, deus verax est^q? Si
unitas non est, quare verax^r est dixit et non veraces 495
potius intimavit? Si trinitas^s non est, cur in
Apocalysi^t scriptum est: Dominus^u deus et spiritus
prophetarum misit angelum suum ostendere servis
suis, quae oportet fieri cito? Si unitas non est, quare,
cum patrem et filium et spiritum^v sanctum 500
nomi<S105, f. 38r>nasset, misit dixit et non miserunt
sub^w x praetaxato^y trium personarum^z et nominum
introduxit? Si trinitas^a non est, quare <I83, f. 59rb>
in Deuteronomio dicitur^b: Dominus deus vester, hic^c
est deus? Si unitas non est, quare hic est dixit, et 505
non hi^d sunt plurali numero designavit?

BII13: de aspersione cineris vitule

Si trinitas non est, quare in^e eodem dicitur libro:
Dominus <N442, f. 29ra> deus tuus, deus magnus et 510
potens est^f? Si unitas non est, quare magnus et
potens pluraliter^g nominantur^h? Si trinitas non est, cur

489 m omnium virtutum *korr. aus* virtutum omnium V630

492 n *interlinear* deest, am Rande r SG670 | o quare respice
et non respicite designavit? Si trinitas non est, quare in
Hieremia dicitur: Dominus deus vester, deus verax est? *fehlt*
SG670 **494** p domine V630; dominus *korr. aus* domine
P9629 | q est *fehlt* N442; I83; VD38; Bcan4; P102; *BII13*
495 r verax est *korr. aus* verax Bcan4 **496** s trintas *korr.*
aus unitas P9629 **497** t apocalysis I83 | u Domine N442;
I83; P9629 **500** v spiritum sanctum *korr. aus* spiritum
P9629 **502** w su P9629 | x sub praetaxato] suprataxato E97
y praetaxato *korr. aus* praetexato O93; *praetextato*, am
Rande R V630; *praetaxatum* VD38; P102; *BII13* | z et
nominum] nominem *korr. aus* et nominum SG670 **503** a
unitas VD38; P102; *BII13* **504** b dicit V630; P9629 | c hoc
O93; P9629; VD38 **506** d hii O93 **508** e in eodem dicitur]
dicitur in eodem SG670 **510** f est *fehlt* N442 **511** g
pluraliter] singulariter I83; S105; *non* pluraliter VD38;
P102; *BII13*; *singulater* SG670; *singulariter et non*
pluraliter Bcan4 | h nominatur V630; I83; S105

Tobiⁱ cum filium suum in Rages civitatem^j cum^k
 Raphahelo^l <SG670, f. 94b> angelo mitteret,
 benedicens eos ita dixisse docetur: Deus Abraham et
 515 deus <BII13, f. 49vb> Isaac et deus Iacob ipse
 <VD38, f. 53vb> impleat^m benedictionem suam in
 vobis? Si unitas non est, quare ipseⁿ impleat dixit, et
 non ipsi impleant intimavit? Postremo^o p si trinitas
 non est, quare dominus discipulos suos in nomine
 520 patris et filii et spiritus sancti universas^q gentes
 posuit^r baptizare? Si unitas non est, quare^s in nomine
 dixit, et non in nominibus^t praecipiendo^u perdocuit? Si
 trinitas non est, quare^v Paulus^w apostolus ait: Ex ipso
 et per ipsum et in ipso sunt omnia? <V630, f. 29va>
 525 Si unitas non est, quare ex ipso^x posuit et non ex
 ipsis adstruxit^y z?

Si enim^a certo certius^b c volueritis <E97, f. 30vb>
 unitatem^d trinitatis^e agnosce<I83, f. 59va>re^f, a saepe
 dicto^g doctore <Bcan4, f. 54v> gentium apostolo
 530 potestis^h universa condiscereⁱ et sequi catholicam
 fidem, et horum^j respuere pravitatem^k. Gratia domini
 nostri Iesu Christi, inquit^l, et caritas dei et
 communicatio <SG670, f. 95a> spiritus sancti ipsa^m

512 i tobis *E97* | j civitatem] civitate medorum *BII13* | k cum fehlt
BII13 **513** l raphael korrig. aus raphael *V630*; *I83*; raphaelle korrig.
 aus raphaelle *N442*; raphael *P9629*; raphaelo *VD38*; *SG670*; *BII13*;
raphaelo Bcan4; raphael E97; P102 **516** m impiat *P9629* **517** n
 ipse fehlt *SG670* **518** o am Rande novissime *VD38* | p Postremo
 korrig. aus Postemo *VD38* **520** q universos *O93* **521** r dispositus
I83; *VD38*; *SG670*; *Bcan4*; *P102*; *BII13*; *S105* | s qua *VD38* **522** t
 nominibus korrig. aus omnibus *V630*; nominibus korrig. aus omnibus
N442; hominibus *VD38*; nominibus korrig. aus omnibus *BII13* | u
 percipiendo *P9629* **523** v qua *S105* | w Paulus apostolus]
 apostolus paulus *SG670*; *S105* **525** x ipsis *P9629* **526** y am
 Rande adfirmavit *VD38* | z astruxi *Bcan4* **527** a enim] enim pro
E97 | b am Rande firmius *VD38* | c certius korrig. aus certiu *O93*
528 d unitatem trinitatis] unitatis trinitatem *Bcan4* | e trinitatem
N442; *I83*; *S105*; trinitatis] et trinitatem *VD38*; *P102*; *BII13*; et
 trinitatem korrig. aus trinitatem *SG670* | f agnoscecere *I83* **529** g
 dicto fehlt *BII13* **530** h poteritis *SG670*; *S105* | i condiscere korrig.
 aus condicere *I83*; discere *E97* **531** j am Rande hereticorum
VD38; interlinear perfidorum *SG670* | k pravitatem korrig. aus
 parvitatem *V630* **532** l inquit fehlt *SG670* **533** m ipse *I83*; *Bcan4*

estⁿ patris^o et filii et spiritus^p gratia, et sic fidem
sanctae trinitatis et intellegere et docere^q domino
adiuvante pleniter potestis.

535

Idcirco ergo^r, carissimi, fidei regulas iuxta huius^s
epistolae^t finem posuimus, ut in eius confessione
fideliter perseveremus et domino auxiliante bonam^u
finem^v habere mereamur.

540

<BII13, f. 50ra> Quicumque ergo^w voluerit^x amicus
esse saeculi huius, inimicus dei constituitur^y. Aut
putatis, quia inaniter^z scriptura dicit: Ad invidiam
concupiscit spiritus, qui habitat in vobis? <VD38, f.
54ra> Maiorem autem dat gratiam, propter quod
dicitur^a: Deus superbis resistit^b, humilibus autem dat
gratiam. Subditi igitur estote deo, resistite autem
diabolo, et^c fugiet a vobis. Appropinquate^d domino^e, et
appropinquabit^f vobis. Emundate^g ^h vobis manus,
peccatoresⁱ, et purificate^j corda^k, duplices^l animo.
Miseri estote et lugete et plorate, risus vester in
luctum^m con<SG670, f. 95b>vertaturⁿ et gaudium in^o ^p
me<I83, f. 59vb>rorem^q, humiliamini in conspectu^r
domini, et exaltabit^s vos.

545

550

534 n est patris] patris est S105 | o patres P9629 | p spiritus]
spiritus sancti I83; SG670; Bcan4; S105 ; spiritus sancti
korr. aus spiritus BII13 **535** q dicere I83; VD38; Bcan4;
P102; BII13; discere SG670; S105 **537** r ergo fehlt VD38;
P102; BII13 | s huius korr. aus hius I83 **538** t aepistole
korr. aus apostole P9629 **539** u bonum N442; I83; SG670;
Bcan4; E97; S105 **540** v fidem BII13 **541** w enim P102 | x
voluerit korr. aus voluerit voluerit V630 **542** y constituetur
VD38; P102; BII13; constituitur S105 **543** z am Rande inutilis
VD38 **546** a dicit I83; SG670; Bcan4; S105 | b restitit
VD38 **548** c et fugiet] effugiet BII13 | d Appropinquate
korr. aus Appropinquante I83; BII13 | e deo P102 **549** f
appropinquavit N442; S105; appropinquabit korr. aus
appropinquavit BII13 | g Emundate] Et mundate VD38;
SG670; P102; BII13; S105 | h Emundate vobis korr. aus
Emundate P9629 **550** i peccatoris korr. aus peccatores
SG670 | j purificate korr. aus purificate vobis VD38 | k corda]
corda vobis SG670; S105 | l duplii SG670; S105 **552** m
luctum korr. aus lictum P9629 | n convertetur N442; I83;
convertetur korr. aus convertatur SG670; convertatur korr.
aus convertetur P102 | o interlinear in tristitiam VD38 | p in
korr. aus im BII13 **553** q memorem VD38 | r conspectu I83

541–560 Quicumque...proximum] Iac. IV. 4-13.

- 555 Nolite detrahere alte<P9629, f. 5r>[rutrum^t, fratres
mei, quia, qui detrahit fratri aut qui iudicat fratrem
suum, detrahit legi et iudicat legem. Si autem iudicas
legem, non es^u factor legis, sed iudex. Unus^v est
enim legislator^w et iudex, qui potest perdere et
560 liberare. Tu autem,] quis^x es, qui iudicas [proximum?
Agite nunc, divites, plorate ululantes in^y miseriis
vestris, quae advenient vobis.] <S105, f. 38v> Divitiae
vestrae putrefactae sunt et vestimenta vestra a tineis^z
[comesta sunt. Aurum et argentum <BII13, f. 50rb>
565 vestrum eruginavit^a, et] erugo^b eorum in testimonium
vobis erit, et manducabit^c car<N442, f. 29rb>nes
vestras sicut [ignis. Thesaurizastis^d vob]is iram in
novissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui
messuerunt^e regiones^f vestras^g. [Qui fraudatus^h i est a]
570 vobis, clamati^j, et clamor eorum in aures domini
Sabaoth introivit^k. Epulati^l estis <SG670, f. 96a>
super terram et in luxuriis^m enutristis corda vestra in
dieⁿ occisionis <VD38, f. 54rb> adduxistis^o. <E97, f.
31ra> Occidistis^p iustum, et non resistiti^q vobis.
575 Vae, <I83, f. 60ra> fratres, his, qui vos tribulant, vos
vero, quantum amplius tribulamini, tantum purgatores^r

555 t am Rande in invicem VD38 **558** u est S105 | v Unus est
korr. aus Unus N442 **559** w am Rande dator VD38 **560** x qui
P9629 **561** y in miseriis] immiseris BII13 **563** z tinea VD38
565 a eruginabit korr. aus eruginavit V630; eruginabit I83;
eruginavit korr. aus eriginavit P102 | b erigo P102 **566** c
manducabit korr. aus manducavit V630; manducavit P102 **567** d
Thesaurizatis N442; Thesaurizastis korr. aus Thesaurizatis E97;
P102 **569** e messuerunt korr. aus mesisuerunt P102; mersuerunt
S105 | f regionem, interlinear vel les E97 | g vestram, interlinear
vel as E97 | h am Rande deceptus VD38; interlinear furre
SG670 | i fraudatus est] fraudati sunt korr. aus fraudatus est
SG670 **570** j clamant korr. aus clamat SG670; clamat korr. aus
clapmat P102 **571** k introbit I83; SG670; S105 | l am Rande
laetati in epulis VD38 **572** m luxuriis korr. aus luxoriis V630;
luxoriis P9629; luxuriis korr. aus luxuris S105 **573** n diem
VD38; P102; BII13 | o adduxistis] adduxistis et korr. aus
adduxistis SG670 **574** p Occidistis] O cordis eis P9629 | q
resistit] restitit korr. aus resistit V630; restitit VD38; SG670;
Bcan4; E97; P102; S105; restituit BII13 **576** r am Rande
mundiores VD38

^s atque beatiores efficiemini^t, si tamen ipsa tribulatio
patienter fuerit supportata. Unde^u ipsa veritas per se
dicit: Beati^v, qui persecutionem patiuntur propter
iustitiam. Et alibi: Beati eritis, cum vos oderint

580

homines <O93, f. 10va> et persecuti fuerint et
eiecerint nomen vestrum tamquam malum. Gaudete in
illa die et exultate, quoniam merces vestra multa^w est^x

in caelo.

<V630, f. 29vb> Data VIIII^y Kal. Aug. Traiano et
Eliano^z vv. cc^a. consss.

O93, f. 10va; V630, f. 29vb; N442, f. 29rb; I83, f.
60ra, VD38, f. 54rb; SG670, f. 96a; P9629, f. 5r;
Bcan4, f. 54v; E97, f. 31ra; P102; BII13, f. 50rb;
S105, f. 38v

590

577 s purgatores *BII13* | t efficiamini *O93*; *P9629* **578** u Unda
P9629; Unde] Unde et *SG670*; *S105* **579** v Beati, qui
persecutionem patiuntur propter iustitiam *fehlt VD38* **583** w multa
est *korr. aus* multa *Bcan4* | x est *fehlt I83* **585** y VIII *N442*
586 z elenino *I83* | a claris *SG670*

579–580 Beati...iustitiam] Matth. V. 10. **580–584** Beati...caelo] Luc.
VI. 22. 23. **585–586** Data...conss] Nota consul. des. ex c. 1. vit. Alex.
in libr. pont.